

Ali Kadri, Linda Matari (ed.), Syria. From national independence to proxy war, Wydawnictwo Palgrave Macmillan, Cham 2019, ss. 296.

Państwo syryjskie, do chwili pojawienia się na tym obszarze organizacji terrorystycznej tzw. Państwa Islamskiego (ISIS), mogło pochwalić się obiektami wpisanymi do światowej listy dziedzictwa UNESCO i tym samym wizytami wielu turystów nie tylko tych z bliskowschodnich krajów ale i z całego świata. Jednak od połowy 2014 roku w Syrii zaczęło się w tym względzie wiele zmieniać. Nastąpił ogólny niepokój i brak poczucia bezpieczeństwa z powodu powstania wcześniej wspomnianej ISIS oraz antyrządowych demonstracji, jakie odbywały się w wielu syryjskich miastach. Kontynuując ów wątek dodajmy, iż ISIS i jego aktywność terrorystyczna wygenerowała masowe migracje do Europy, a także zaczęto wtedy wnikliwie analizować to co się dzieje na terytorium Syrii oraz Iraku, w kontekście dalszych losów dla tych państw, regionu oraz świata. Warto wspomnieć np. o polskich publikacjach dot. procesu przemian w Syrii i regionie. Mowa tutaj m.in. o dwutomowej publikacji *Bliski Wschód w procesie przemian. The Middle East in a process of change*¹.

Ecenzowana publikacja dot. Syrii stanowi nową jakość w anglosaskiej literaturze przedmiotu: została wydana dość niedawno (w 2019 roku) i obejmuje główne i aktualne zagadnienia związane z państwem syryjskim. Redaktorzy naukowci Ali Kadri oraz Linda Matari zaproponowali, ażeby wstęp *Syria in the Imperialist Cyclone* (liczący 24 strony) został poświęcony głównie historii państwa syryjskiego. Początek zaś rozważań datowany jest na rok 1946. W ocenie recenzenta nie jest to przypadkowa data, bowiem tego roku oddziały wojsk brytyjskich oraz francuskich opuściły Syrię. W dalszej części wstępu wspomniano o czasach socjalizmu w Syrii, który przez lata był wdrażany i realizowany dzięki współpracy ze Związkiem Radzieckim na płaszczyźnie poli-

¹ *Bliski Wschód w procesie przemian. The Middle East in a process of change 1*, red. A. Bryc, M. Dahl, M. Lewicka, Toruń 2015, ss. 332; *Bliski Wschód w procesie przemian. The Middle East in a process of change 2*, red. A. Bryc, M. Dahl, M. Lewicka, Toruń 2015, ss. 246.

tycznej, militarnej i kulturalnej (przede wszystkim w latach 50. i 60. XX w.). Artefaktem jest to, iż redaktorzy naukowi niniejszej publikacji nadmieniają, że socjalizm w Syrii miał trzy etapy: rozwoju, złagodzenia, stagnacji. W tej części monografii pada stwierdzenie, iż rządy Hafiza al-Asada (jako premiera a później prezydenta Syrii) i Baszara al-Asada przyczyniły się do złagodzenia koncepcji i idei a następnie końca socjalizmu .

Po dokonaniu historycznej i obecnej charakterystyki państwa syryjskiego, Kadri i Matar przeszli krótkiego omówienia poszczególnych artykułów, które znajdują się w czterech częściach niniejszej publikacji. I tak, pierwszą część *A Historical Perspective of the Syrian Conflict*, otwiera tekst *What Went Wrong: Understanding the Trajectory of Syria's Conflict*, której autorem jest Raymond Hinnebusch. W swoim tekście zastanawia się on nad początkami wojny domowej w Syrii, która miała miejsce począwszy od roku 2011 a także pochyla się nad przyczynami i skutkami tegoż konfliktu. R. Hinnebusch wskazuje także na fakt, iż owy konflikt nie doprowadził do żadnych zmian na szczytach władzy oraz że nie doszło wtedy do poważnych zmian na płaszczyźnie politycznej. Jednak wtedy zaczęła się wojna domowa, w wyniku której Syria stała się państwem upadłym (s. 29). Warto zauważyć, iż Hinnebusch tę samą tezę podtrzymuje w innym swoim artykule, *Towards a Historical Sociology of the Arab Uprising. Beyond Democratization and Post-Democratization*².

Kolejnym artykułem naukowym w tym rozdziale jest tekst pt. *The New Struggle for Syria and the Nature of the Syrian State*, którego autor Eberhard Kienle dokonuje analizy roli jaką odgrywali aktorzy zewnętrzni w dekompozycji państwa syryjskiego (wczoraj i dziś). E. Kienle wskazuje, iż na przestrzeni dziejów tymi państwami były m.in.: Francja i Wielka Brytania, które okupowały ziemie dzisiejszej Syrii oraz Stany Zjednoczone i Związek Sowiecki. Dzisiaj tymi zewnętrznymi państwami, które ingerują w to co się dziś dzieje w Syrii są m.in.: Arabia Saudyjska, Egipt a nawet Irak (s. 53-54). Kontynuując ów wątek autor nadmienia, iż państwo tureckie podjęło decyzję o dokonaniu inwazji, która miała miejsce w październiku 2019 r. na północno-wschodnią Syrię, w celu walki z Kurdami obecnymi w Syrii³. Zdaniem autora, działanie tureckich władz miało na celu nie tylko likwidację sporej grupy Kur-

² R. Hinnebusch, *Towards a Historical Sociology of the Arab Uprising. Beyond Democratization and Post-Democratization*, w: *Routledge Handbook of the Arab Spring. Rethinking Democratization*, ed. L. Sadiki, London-New York 2015, s. 48.

³ Szerzej zob.: S. Fraser, *Invasion of northeast Syria carries gain and risk for Turkey*, <https://apnews.com/da843aef20fe402195f957c0671ed86e> [odczyt: 30.01.2021].

dów w Syrii, ale również spowodowanie exodusu ludności z zaatakowanych terenów i zdestabilizowanie tej części państwa syryjskiego.

Kolejny artykuł ma tytuł: *Syria: Strong State Versus Social Cleavages* i jest autorstwa Hiroyuki Aoyamy. Podzielił on swój tekst na trzy części. Tak więc w pierwszej dokonał retrospekcji i zobrazował państwo syryjskie na przestrzeni dziejów. Okresem początkowym rozważań Aoyamy to czas mandatu francuskiego (1920–1946) oraz obecności Brytyjczyków. Z kolei druga część poświęcona została następstwom, jakie wyniknęły z powodu społecznego rozbitcia Syrii oraz polityce, która była z tym wydarzeniem powiązana. Natomiast w ostatniej części tego tekstu, Aoyama nakreślił wyzwania, przed którymi stoi obecnie Syria (przy jednoczesnym uwzględnieniu obecnego konfliktu w tym kraju). W tym miejscu warto wspomnieć, że walorem artykułu, oprócz nowatorskich rozwiązań zaproponowanych przez Aoyamę jest to, iż zostały tu zamieszczone załączniki w formie graficznej (s. 74; s. 75; s. 86), które pozwalają lepiej zrozumieć omawiane problemy, w tym aspekty narodowościowe, polityczne i religijne (dawniej i teraz).

Druga część publikacji ma tytuł: *Macroeconomy and Society*., Rozpoczyna ją tekst pt. *Macroeconomic Framework in Pre-conflict Syria*, zaproponowany przez jednego z redaktorów naukowych, Lindy Matar. Autorka dokonała tu próby analizy czynników makroekonomicznych wpływających na ewolucję państwa syryjskiego na przestrzeni 10 lat poprzedzających wojnę domową (od 2000 do 2010 r.). Stawia tu tezę, że w tym okresie syryjska klasa kapitalistyczna zyskiwała i się rozwijała podczas gdy sytuacja większości Syryjczyków pogarszała się z roku na rok. Zdaniem autorki, rząd syryjski rozpoczął walkę o poprawę złej sytuacji większości Syryjczyków dopiero po 2005 r. a to już było za późno.

Drugi tekst w tej części nosi tytuł: *The Syrian Conflict: Selective Socioeconomic Indicators*. Nabil Marzouk pochyła się tu nad najnowszą sytuacją gospodarczą i społeczną w Syrii. W tym celu autor zaproponował, aby zapoznać się z jego materiałem badawczym, który został zebrany przez niego w momencie gdy miał możliwość podjęcia pracy w Syryjskiej Komisji Planowania oraz w Syryjskim Centrum Badań Politycznych. N. Marzouk stwierdza, iż: „od lat 80. XX wieku zmiany w polityce państwa osłabiły jego rozwój. Stopniowe wprowadzanie leseferyzmu w polityce gospodarczej naruszyło umowę społeczną oraz zaostrzyło niepokoje społeczno-gospodarcze. Mimo to naród syryjski był świadomy, że gwałtowne zmiany i konfrontacja pociągnie za sobą ogromne koszty” (s. 115).

Kolejnym i zarazem ostatnim zaproponowanym tekstem w drugiej części są rozważania zawarte w artykule *Lebanon Can't Give Him a Future: Revolutionary Subjectivity and Syrian Rebel-Workers in Beirut*, których autorem jest Philip Proudfoot. Przywołuje on swoje rozmowy z uchodźcami syryjskimi po wybuchu wojny domowej, czyli po 2010 r., którzy przybyli do Libanu. P. Proudfoot analizuje ich sytuację, status społeczny oraz przedstawia plany na przyszłość.

Następna część ma tytuł: *The Politics of the Syrian Conflict I* zawiera jedynie jeden tekst *Syria in the 'Resistance Front': Persistence Through Reconfiguration?*, autorstwa Aurory Sottimano. Autor szuka tu odpowiedzi na postawione w tytule tekstu pytanie, polemizuje z różnymi stanowiskami w kontekście ewolucji światopoglądowej Syrii – jego władz oraz społeczeństwa. Ukazuje proces, w ramach którego to państwo stało się świeckie gdy jednocześnie kraje sąsiednie lub leżące nieopodal, jak np. Irak, czy Iran są krajami *stricte* religijnymi i mużłmańskimi.

Ostatnia część, zatytułowana *Sectoral Analysis*, zawiera kilka artykułów. I tak tekst *The Political Economy of Public Health in Syria: Some Global and Regional Considerations*, jest autorstwa Kasturi Sen. Autorka dokonuje tu analizy stanu gospodarczego państwa syryjskiego począwszy od lat 80. XX wieku. Przywołuje często kazus syryjskiej służby zdrowia – jej tragiczny stan, niedofinansowanie, złą organizację. Jednocześnie stawia tezę, iż do syryjskich sukcesów na płaszczyźnie społeczno-ekonomicznej przyczyniła się nacjonalizacja bankowości a także przemysłu, kontrolowanie handlu, przepływu kapitału oraz sposobu wymiany walut, redystrybucji gruntów⁴. W tym miejscu warto wskazać, iż walorem tego tekstu są cztery tabele (s. 193; s. 194; s. 195; s.199), które są dobrą egzemplifikacją badanej problematyki.

Artykuł pt. *The Political Economy of Thermidor in Syria: National and International Dimensions* to innowacyjny i zarazem wnikliwy tekst, którego autorem jest Max Ajl. Koncentruje się on wokół fenomenu syryjskiej partii politycznej BAAS, która zyskiwała popularność w Syrii po uzyskaniu niepodległości i mogła także poszczycić się ogromną liczbą zwolenników, zaś jej idee polityczne trafiły na podatny grunt. W tekście tym, autor zaproponował cztery istotne dla podjętej problematyki tabele, które są niewątpliwie jego walorem (s. 215-216; s. 222; s. 225; s. 229).

Myriam Ababsa, w swoim artykule *Syria's Food Security: From Self-Sufficiency to Hunger as a Weapon*, podjęła próbę przeanalizowania stanu rolnictwa w Syrii od końca lat 50. XX. Autorka zauważa, iż Syria od roku 1958 do 2000

⁴ Za: D. Seddon, *A political and economic dictionary of the Middle East: An essential guide to the politics and economics of the Middle East*, London-New York 2004, s. 500.

r. była krajem samowystarczalnym rolniczo i mogła się pod tym względem równać z takimi krajami jak np. Turcja (s. 247). Ababsa przypomniała również o dramatycznych apelach o udzieleniu pomocy w latach 2006 - 2010 r. z powodu suszy. Wówczas pierwszy raz w swojej historii, kraj ten musiał otrzymać pomoc międzynarodową oraz zgromadzić zapasy żywności dla miliona rolników, pasterzy i ich rodzin. Tak jak w poprzednim tekście, tak i w tym, zawarte zostały cztery tabele, które podnoszą wartość merytoryczną artykułu.

Ostatni tekst 4 części ma tytuł: *Conclusion: China's Role in Syria's National Security*. Jest to swego rodzaju podsumowanie zaproponowane przez redaktorów naukowych tejże publikacji. Dokonana została tu analiza obecnej sytuacji państwa syryjskiego na płaszczyźnie gospodarczej oraz politycznej. Zauważono, że odbudowa państwa syryjskiego do poziomu, jaki reprezentowało przed wybuchem konfliktu wewnętrznego może kosztować wiele czasu i miliony dolarów. Matar i Kadri obawiają się, że Syria mając zrujnowaną politykę gospodarczą (chodzi o niskie przychody z tytułu handlu zagranicznego) musi liczyć na pomoc finansowa z zewnątrz.

Reasumując, można uznać, że autorzy tekstów, które zostały pokrótce omówione, wnikliwie przeanalizowali obecną sytuację Syrii, ukazując liczne jej uwarunkowania. Nie ulega wątpliwości, iż najbardziej wartościowymi fragmentami pracy są te, które dotyczą stanu obecnego oraz prognoz. A te nie są pozytywne. Czas pokaże, czy były one trafne.